

Современные русскоязычные поэты посвящают свои стихи как ушедшим поэтам-классикам, так и ныне здравствующим своим современникам: *Рыгору Бородулину* («В Беловежской пуще» Иван Бурсов, «В гостях у тишины» Владислав Лапушин), *Пимену Панченко* («Зеленый край...» Анатолий Аврутин), *Вениамину Блаженному* («Дом поэта» Любовь Турбина, «Памяти Вениамина Блаженного» Елизавета Полеес), *Анатолию Сысу* («Поэт» Николай Захаренко), *Алексею Жданову* («Светает в городе моем» Наталья Татур), *Григорию Трестману* («Ностальгия» Сергей Ваганов), *Анатолию Аврутину* («Да кто я такой...» Глеб Артханов, «Чую смущенной душой я пиита присутствии рядом...» Анатолий Андреев), *Любови Турбиной* («Мы на чужбине опять...» Глеб Артханов) и многим др.

Еще одним способом репрезентации концепта «белорусская литература» являются эпиграфы, позволяющие прояснить авторский замысел, задать присутствию определенный контекст.

Например, в стихотворении Александра Дракохруста «На Самарской луке» в качестве эпиграфа используется цитата из стихотворения А. Кулешова «Бывай». При этом цитата, на первый взгляд, очень обрывчатая, как отсеченная часть чего-то целого – «...звініць і плача май». В произведении автор по-своему развивает лирическую ситуацию, заданную белорусским классиком, выводя на первый план тему последствий чернобыльской катастрофы, которая случилась весной, о которой, спустя время, «ззвенит и заплачет этот пыльный и страшный, насквозь проникающий май!»

«Днесь красується весна...» – именно эти слова Кириллы Туровского выбирает в качестве эпиграфа к своему стихотворению Елена Агина. Судьба этого святого является темой стихотворения, которое проникнуто сожалением о невозвратности прошлого, скорбью, скорее, не о святом, а о человеке, который «рожден был матерью счастливой в мир когда-то», но этот мир оставил ради служения Богу.

Обобщая вышесказанное, еще раз отметим, что концепт «белорусская литература» в современной русскоязычной поэзии Беларуси реализуется посредством упоминания имен белорусских классиков и их произведений, прямого цитирования, аллюзий, реминисценций, посвящений и эпиграфов, отсылающих читателя к белорусской классической литературе.

Литература

1. Володина, Н. В. Концепты, универсалии, стереотипы в сфере литературоведения / Н. В. Володина. – М.: Флинта, 2010. – 126 с.
2. Поэзия русского слова : антология современной русскоязычной поэзии Беларуси : в 2 т.; редкол.: В. В. Гниломедов [и др.]. – Минск : Беларус. навука, 2019. – Т. 1. – 829 с.

В. І. Жук (Беларусь)

КАТЭГОРЫЯ ПАХУ Ў АНГЛІЙСКОЙ МОВЕ НА МАТЭРЫЯЛЕ НАЗОЎНІКАЎ ЛЕКСІЧНАГА ПОЛЯ «SMELL»

Для большасці людзей пах – слаба дыферэнцыяванае, інтэгральнае адчуванне, таму што ён вызначаецца агульным эфектам ад раздражнення нюхальных і нервовых рэцэптараў. Згодна з некаторымі крыніцамі, чалавек здольны якасна вызначыць больш за 17 тысяч пахаў [3, с. 98]. Успрыманне пахаў з'яўляецца неад'емным працэсам жыцця і актыўна вывучаецца рознымі навукамі, у тым ліку лінгвістыкай, дзе востра стаіць пытанне аб славесным кадзіраванні пахавых феноменаў і рэпрэзентацыі, інтэрпрэтацыі, класіфікацыі пахаў у мове і маўленні [2, с. 119–136].

Катэгорыя паху з'яўляецца вельмі шырокім паняццем, якое ўключае ў сябе даволі вялікую колькасць прымет, якія не толькі з'яўляюцца другараднымі, але могуць мець індывідуальна афарбаваныя прыметы, якія будуць прымальнымі для аднаго чалавека, але зусім неабавязковымі для іншага. У мове катэгорыя паху можа быць прадстаўлена пры дапамозе назоўнікаў, якія перадаюць як само слова «пах», так і яго характарыстыкі, а таксама пры дапамозе дзеясловаў і прыметнікаў, якія характарызуюць пахі з самых розных бакоў [1, с. 188; 7, с. 24].

У папулярным слоўніку «Merriam-Webster Dictionary» [9, с. 423] лексічная адзінка *smell* (пах) мае наступныя значэнні:

1. 'the property of a thing that affects the olfactory organs, odor' (характарыстыка аб'екта, якая ўздзейнічае на органы нюху, водар);

2. 'the process, function, or power of smelling; b) the sense concerned with the perception of odor' (працэс, функцыя або моц нюху; пачуццё, звязанае з успрыманнем паху);

3. 'a very small amount, trace; b) a pervading or characteristic quality, aura' (вельмі нязначная колькасць, след; спецыфічная характэрная якасць, аўра);

4. 'an act or instance of smelling' (акт успрыняцця паху).

«Webster's Dictionary and Multilingual Thesaurus» [10, с. 457] змяшчае ў сабе найбольшую колькасць дэфініцый, да ліку якіх адносяцца наступныя:

1. 'the sensation that results when olfactory receptors in the nose are stimulated by particular chemicals in gaseous form' (адчуванне, якое ўзнікае, калі нюхальныя рэцэптары ў носе стымулююцца спецыфічнымі хімічнымі рэчывамі ў газападобнай форме);

2. 'any property detected by the olfactory system' (любая якасці, што ўспрымаюцца альфактарнай сістэмай);

3. 'the general atmosphere of a place or situation and the effect that it has on people' (агульная атмасфера месца ці сітуацыі і эфект, які яна мае на людзей);

4. 'the faculty that enables us to distinguish scents' (здольнасць, якая дазваляе нам адрозніваць водары);

5. 'the act of perceiving the odor of something' (акт успрымання паху чаго-небудзь);

6. 'the faculty of smell' (пачуццё паху);

7. 'the sense or faculty by which certain qualities of bodies are perceived through the instrumentally of the olfactory nerves' (пачуццё або здольнасць, дзякуючы якой пэўныя якасці аб'ектаў успрымаюцца пры дапамозе нюхальных нерваў);

8. 'the quality of any thing or substance' (якасць любога аб'екта ці рэчыва).

«Cambridge Advanced Learner's Dictionary» [8, с. 673] прапануе больш кампактнае вызначэнне назоўніка *smell*:

1. 'smell is the characteristic of something that can be recognized or noticed using the nose' (пах – характарыстыка таго, што можна распазнаць альбо заўважыць пры дапамозе носа).

У амерыканскім слоўніку англійскіх слоў [7, с. 217] назоўнік *smell* мае наступныя вызначэнні:

1. 'the sense by which odors are perceived; the olfactory sense' (пачуццё, з дапамогай якога ўспрымаюцца пахі; альфактарнае пачуццё);

2. 'the quality of something that may be perceived by the olfactory sense' (такая якасць аб'екта, што можа ўспрымацца пачуццём паху);

3. 'the act or an instance of smelling' (акт успрыняцця паху);

4. 'a distinctive enveloping or characterizing quality; an aura or trace' (адметная, характэрная якасць; аўра ці след).

Згодна з двухмоўным слоўнікам «The Wordsmyth English Dictionary-Thesaurus» [17, с. 603] назоўнік *smell* прадстаўлены чатырма дэфініцыямі, кожная з якіх падмацавана сінонімамі:

1. 'the act or an instance of smelling; synonyms: odor' (акт успрыняцця паху; сінонім: водар);

2. 'the sense through which scent is perceived; synonyms: olfaction, scent' (пачуццё, праз якое ўспрымаецца водар; сінонімы: нюх, пах);

3. 'the quality that may be perceived through this sense; synonyms: odor, scent, whiff' (якасць, якая можа ўспрымацца праз гэтае пачуццё; сінонімы: водар, пах, подых);

4. 'a pervasive influence or quality, as of a situation; synonyms: aroma, odor' (уплыў або якасць сітуацыі; сінонімы: подых, пах).

Нягледзячы на тое, што чалавечы нюх можа адрозніваць тысячы розных пахаў і ў гэтых адносінах супастаўляльны са зрокам і сляхам, класіфікацый пахаў, падобных да каляровых класіфікацый, не існуе. Навукоўцы вылучаюць некалькі прычын узнікнення дадзенай сітуацыі, сярод якіх пераважаюць недастатковасць слоўніка для перадачы альфакторных адчуванняў і надзвычай біпалярная структура пахавай прасторы. Як правіла, вылучаюць два спосабы ўтварэння адзнак альфакторнага лексічнага поля. Першы – гэта канструкцыі тыпу «пах чаго-небудзь», у якой знаходзяць адлюстраванне прасторава-часавая блізкасць аб'екта і яго пах, яны суадносяцца метанімічна. Другі – катэгорыі добрага/дрэннага ці прыемнага/непрыемнага паху, дзе усе пахавыя адчуванні падзелены на дзве часткі – гэтая бінарная класіфікацыя выказвае метафарычнае стаўленне [6, с. 49–71; 4, с. 187].

У англійскай мове існуе некалькі назоўнікаў, якія рэпрэзентуюць катэгорыю паху. Да іх ліку адносяцца *odor*, *scent*, *aroma*, *fragrance*, *perfume*, *stench*, *stink*, *reek*.

Характарыстыка адчуванняў, якія выказваюцца адзінкамі базіснага ўзроўню (*odour* і *smell*), паказала, што яны могуць выкарыстоўвацца для абазначэння паху любой якасці: а) прыемнай (а *yummy banana smell* – апетытны пах банана; а *clean, aromatic odour* – чысты, прыемны водар); б) непрыемнай (*unpleasant cooking smells* – непрыемныя пахі на кухні; *an offensive odour* – раздражняючы пах); в) нейтральнага (а *hallucinatory smell* – галюцынагенны пах; *seven primary odours* – сем асноўных пахаў).

Назоўнікі *scent*, *perfume*, *fragrance* і *aroma* пазначаюць прыемныя нюхальныя адчуванні, а *stench*, *stink* і *reek* – пахі непрыемныя. Назоўнікі *stench* і *scent*, *reek* і *perfume* выражаюць антанімічныя адносіны.

Пры ўжыванні ў дыскурсе без якіх-небудзь пазначэнняў лексічная адзінка *smell* часцей абазначае непрыемны пах і з'яўляецца стылістычна нейтральнай. У брытанскім варыянце англійскай мовы субстантыў *odour* мае тэрміналагічную афарбоўку і часцей ужываецца ў тэкстах навуковага стылю; у паўсядзённым маўленні гэты назоўнік можа ўказваць на прыемныя і нейтральныя пахі. Назоўнік *perfume* выкарыстоўваецца для апісання прыемных водараў пры апісанні паху ў памяшканні і парфюмерных кампазіцый [5, с. 348].

Субстантыў *fragrance* пры апісанні водараў кветак часцей за ўсё называе пах пэўнай разнавіднасці таго ці іншага прадстаўніка флары, у той час як назоўнік *scent* апісвае пах, характэрны для цэлага іх класа. Лексічная адзінка *aroma* можа выкарыстоўвацца для абазначэння вельмі насычаных раслінных і кветкавых водараў [5, с. 198–199].

Субстантывы *stench*, *stink* і *reek* ужываюцца для апісання непрыемных пахаў, якія зыходзяць ад рэчываў, што гніюць або раскладаюцца. Назоўнік *stench* часцей апісвае пахі, характэрныя для вадаёмаў з бруднай вадой, а таксама часта выкарыстоўваецца пры апісанні нясвежых, непрыемных пахаў

гнілі, харчовых адходаў, смецця, нясвежай ежы, бяздомных жывёл і нямытых людзей. Лексічная адзінка *reek*, як правіла, апісвае пах цела чалавека ці скуры жывёлы. Назоўнікі *stench* і *stink* працяўляюць тэндэнцыю да апісання пахаў, характэрных для прадуктаў гарэння.

Такім чынам, лексічныя адзінкі англійскай мовы, якія адносяцца да катэгорыі паху, у большасці выпадкаў аб'ядноўваюцца ў адно намінатыўнае поле. У той жа час назіраецца тэндэнцыя размежавання сінонімаў. Нестандартныя, нетыповыя ўжыванні прааналізаваных назоўнікаў ілюструюць тэндэнцыю да іх дыферэнцыяцыі.

Літаратура

1. Антрушина, Г. Б. Лексикология английского языка. Текст / Г. Б. Антрушина, О. В. Афанасьева, Н. Н. Морозова. – М. : Дрофа, 2004. – 288 с.
2. Беляков, А. Власть аромата / А. Беляков // Новый жемчуг. Журнал. – 2001. – № 2. – 143 с.
3. Бруд, В. Запахи в жизни человека / В. Бруд, И. Конопацкая: ароматизаторы. – М. – Париж : ООО Tereza-Inter, 2000. – 408 с.
4. Карасик, В. И. Лингвокультурные концепты: подходы к изучению Текст. / В. И. Карасик // Социолнгвистика вчера и сегодня. – М., 2004. – 390 с.
5. Мюллер, В. К. Новый Англо-Русский словарь / В. К. Мюллер. – М., 2008. – 654 с.
6. Райт, Р. Х. Наука о запахах. Текст / Р. Х. Райт. – М. : Мир, 2006. – 530 с.
7. American Heritage Dictionary of the English Language. Boston, USA : Houghton Mifflin. 2006. – 763 p.
8. Cambridge Advanced Learner's Dictionary. Cambridge, UK : Cambridge University Press, 2008. – 1380 p.
9. Meriam-Webster Dictionary. Springfield, Massachusetts : Merriam-Webster, 2008. – 780 p.
10. Webster's Dictionary and Multilingual Thesaurus. Springfield, Massachusetts : Merriam-Webster, 2009. – 1036 p.

Ю. С. Заблоцкая (Беларусь)

УДАКЛАДНЯЛЬНАЯ РОЛЯ ПАРЭНТЭТЫЧНЫХ КАНСТРУКЦЫЙ У МАСТАЦКІХ ТЭКСТАХ У. КАРАТКЕВІЧА

Кожны выдатны пісьменнік уносіць нешта новае ў развіццё мовы мастацкай літаратуры, знаходзіць моўныя сродкі, якія не толькі па-свойму дазваляюць перадаць чытачу думкі і ідэі, але і вылучаюць самога аўтара сярод іншых пісьменнікаў. І чым больш значная фігура пісьменніка, тым больш у яго стылі арыгінальнага і непаўторнага.

Ідэястыль, або індывідуальны стыль, пісьменніка як творцы мастацкага тэксту пры дапамозе чалавечага слова – паняцце надзвычайна складанае. Гэта і светапогляд мастака слова, і метады мастацкі, і літаратурны ці філасофскі напрамак, да якога належыць сам творца, і адметнасці формы разам са зместам ягонага твора (усіх яго твораў), і выбар сродкаў (у тым ліку і вобразна-выяўленчых), і спосабы пісьма (праз уласную ці няўласна простую мову, праз сінкрэтызм мастацкага маўлення і інш.) [1, с. 3].

Мастацкі стыль з'яўляецца шматгранным, поліфункцыянальным і неаднастайным. Што да У. Караткевіча, то адным з найбольш яркіх спосабаў рэалізацыі яго індывідуальнага стылю можна назваць выкарыстанне парэнтэтычных канструкцый, якія з'яўляюцца сталым «спадарожнікам» усіх мастацкіх твораў пісьменніка. Ужыванне парэнтэтычных канструкцый выклікана аднастравеннем у маўленні свядомасці, якая па сваёй сутнасці не можа быць аднапланавай [2, с. 15]. Пры гэтым варта заўважыць, што парэнтэтычныя канструкцыі ўводзяцца ў канву тэксту з мэтай, якая падпарадкоўваецца мастацкай задуме